

ЛІНГВОКОГНІТИВНІ АСПЕКТИ ПРЕДМЕТНОГО ЕТАПУ ЧИСЛІВНИКІВ

Неліна О. Г., студ. ПР-61

На початковому етапі виникнення суспільних стосунків людство не мало необхідності у залученні до мови числівників. Натомість для лічби користувалися частинами тіла чи предметами оточуючого світу. Це і було першим етапом формування системи числення у мовах – «предметним етапом». Людство довго переживало стадію лічби «один, два і багато».

В окремих випадках номінація «один» має значення «палець». Поняття числа «два» імпліцитно включає у себе складові – одиниці, сумарне представлення.

Аналіз індоєвропейських слів, що мають значення «частина, сторона; заперечення єдності», дозволяє назвати серед споріднених найдавніші основи **k^hana/*k^hina*, **tina/**, пов'язані з найменуванням руки. Зазначені архетипи тісно стикаються зі значенням, закладеним у числі «один».

Зародження уявлення про число «три» відбувалося аналогічно. Тут мало місце виділення також «частини, одиниці», але не як одного із членів бінарного протиставлення, а шляхом утворення нової частини у вигляді проміжної ланки поміж «одиницями двійки». Індоевропейська праформа числа «чотири» має у собі смисл 'два і два' і представляє собою подвоєну «двійку» або суму 3 та 1.

Словесні структури, які виражають кількісну сукупність у п'ять одиниць, у більшості мов представляють собою триконсонантні утворення, у яких чітко розрізняються два компоненти: перший із них у вигляді бінома має синонімічне вираження типу **k^hana-*, **repa-* із значенням «рука» і другий, що знаходиться у постпозиції, представлений у вигляді **-k^ha* із загальним значенням «один». Тобто п'ять стало результатом додавання 4 + 1.

У результаті аналізу індоєвропейських найменувань числа «10» можна погодитися з традиційною точкою зору, згідно якій реконструюється індоєвропейська праформа **dekm*, що розглядається як складне утворення типу **de-ktm* з первинним значенням «дві жмені, дві охапки (рукою)».

Числа 11 та 12 мали у германців тлумачення: 11 «одну-руку (добавити до 10)», 12 «дві-руки (добавити до 10)».

Наук. керівник - Швачко С.О., д. філол. н., проф.